

JASPER BRUINSMA

Op het moment dat Eilco Kasimier na zijn wereldomzeiling glorieus werd ingehaald in IJmuiden was Kees den Hartoog als tweede Kustzeiler onderweg voor een single-handed zeiltocht om de wereld. Cornelis den Hartoog (geb.1918) voelde zich al jong aangetrokken tot de zee; tijdens de schoolvakanties voer hij mee op vissersboten en hij zou zeker naar de zeevaartschool zijn gegaan als hij niet was afgekeurd vanwege zijn matige gezichtsvermogen.

Kees den Hartoog en "Sentijn"

Maar het avontuur lokte en toen hij zijn HBS-diploma had gehaald, tekende hij een contract met een handelsmaatschappij en vertrok naar het voormalige Nederlandsch Oost Indië. Erg goed beviel het hem daar niet en hij werd "gered" door de mobilisatie van 1939, waardoor hij, vanwege de militaire dienstplicht, terug moest naar Nederland. Hij verloofde zich en trouwde later met Gerda van IJzerloo, die hij nog van de HBS kende. Kees ging aan het werk in het schildersbedrijf van zijn schoonvader; hij volgde een opleiding en bracht het tot meester-schilder. Het schilderen beviel hem wel, maar begrotingen maken en onderhandelen over prijzen dat lag hem niet; zijn schoonvader opvolgen was voor hem dan ook geen aantrekkelijk perspectief.

In 1947 op de leeftijd van 29 jaar, hakte hij de knoop door en ging geneeskunde studeren in Leiden. Gerda en Kees hadden inmiddels drie kinderen (er kwam later nog een vierde bij). Hij studeerde blijkbaar "met stoom en kokend water", want hij haalde in 6 jaar zijn bul, terwijl daar destijds ten minste 8 jaar voor stond. Na waarnemingen in Purmerend en Landsmeer kon hij de huisartsenpraktijk in Broek in Waterland overnemen. Huisarts op het platteland betekende in die tijd het hele "pakket", met verloskunde, kleine chirurgie en apotheek. Gerda had inmiddels een opleiding tot apotheekassistente gedaan en nam het werk in de apotheek voor haar rekening.

Kees en Gerda de Hartoog

Grote Tochten

Kees was een grote markante man en een sportieve figuur die, als er ijs was, zijn visites op schaatsen aflegde. Over het ijs was het in het waterrijke praktijkgebied vaak korter dan per auto. Zeilen was zijn passie, in 1958 werd hij lid van de NVvK. In de vakanties maakte het echtpaar den Hartoog grote tochten. In 1966 zeilden ze met "Bestevaer", een stalen spitsgatter, een ontwerp van Henk Tingen met een l.o.a. van 9 m en een l.w.l. van 7,15m, in 3 weken heen en terug naar Bornholm, wat Gerda de damesprijs opleverde.

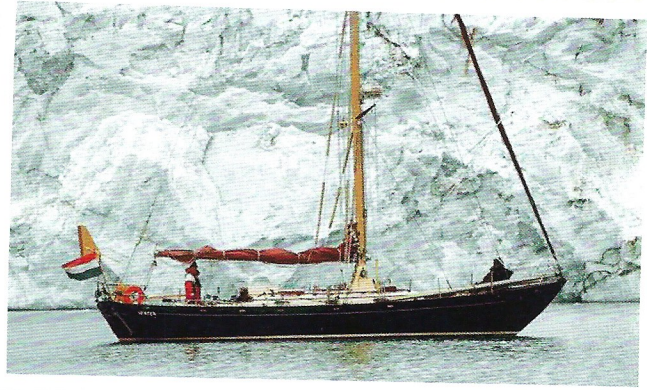
In 1967 zeilden ze opnieuw met "Bestevaer" nu naar Oslo; dat was geen rustige tocht. Op de tweede dag nam de wind toe tot 8 bft uit NNW en gingen ze in de ruwe en hoge zee met vastgesjorde stormfok, driemaal gereefd grootzeil en de helmstok vastgezet aan lei, bijliggen. "Bestevaer" maakte nog ongeveer 1 mijl per uur

voortgang, rijzend en dalend. Ze kregen zo nu en dan een "flinke klap". Uit het verslag in het Jaarboek: "Gerda sluit de gordijntjes en we gaan te kooi. Wanneer ik mijn goede vrouw, schuin boven mij, tamelijk rustig slapend in haar kooizeiltje zie hangen, vind ik dat ik het heel erg met haar getroffen heb".

In het verslag komen allerlei zaken aan de orde: de navigatie onder moeilijke omstandigheden, de nadering van de onbekende kust, het gebruik van een draagbare radio-richtingzoeker, enz. Via Zweden en Denemarken gaat de tocht terug. In de Duitse bocht krijgen ze nog een enorme lap dik plastic in de schroef; er moet gedoken worden "om dit bijverschijnsel van onze beschaving bij stukken en brokken los te snijden". Kees krijgt voor dit onopgesmukte en leerzame verslag de Journaalprijs en de Damesprijs is opnieuw voor Gerda.

Bestevaer

Sentina voor het ijs

Het volgende jaar gaat het met hetzelfde schip in 3 weken uit en thuis naar Zuid-Ierland, goed voor de Zeepaardbeker en opnieuw de Journaalprijs. In 1969 varen ze met "Bestevaer" naar Portugal, het wordt een moeizame tocht, waarbij onderweg een keer 28 uur en een keer 36 uur moet worden bijgelegd. In zijn verslag schrijft hij: "de schipper is van nature in zee-zaken een optimist, maar ziet de toekomst somber in. Gelukkig blijkt zijn onvolprezen echtgenote ook onder deze omstandigheden een vaste steun". De tocht naar de Portugese kust heeft 17 dagen in beslag genomen, de terugtocht 12 dagen, "we zijn zo thuis aan boord, dat het ons niet zou spijten door te mogen zeilen naar Noorwegen, maar er wordt thuis op ons gerekend en dankbaar voor de goede afloop, nemen we het dagelijks juk weer op de schouders". De Zeepaardbeker valt opnieuw toe aan den Hartoog.

"Senta"

Hoe betrouwbaar "Bestevaer" zich ook heeft getoond, voor de plannen die Kees voor de toekomst heeft, is het toch niet het geschikte schip; hij besluit een nieuw schip te laten bouwen; dat wordt de "Senta" ontworpen door Dick Koopmans, een aluminium jacht, gebouwd bij Huisman met een l.o.a van 11m, breedte 3.00m. en een l.w.l van 8,80 m. en een waterverplaatsing van 7,5 ton. Het is een fraai gelijnd schip, geen karakteristiek Koopmans schip. Kees den Hartoog heeft blijkbaar een grote stem gehad bij het ontwerp en de bouw van het schip. De lengte/breedte verhouding, de zeeg, de vrij grote overhangen, zijn niet karakteristiek voor de ontwerper; de mast staat op de kajuit en het in die tijd voor Koopmansontwerpen typische brede brugdek, ontbreekt.

In 1970 zeilt den Hartoog in 5 weken heen en terug naar de Azoren. Uit het verslag: "Is het raadzaam om met een nieuw schip

direct een lange reis te maken. Neen zeggen de deskundigen en ze hebben natuurlijk gelijk, maar wij menen, dat eventuele moeilijkheden met het schip een schone kans bieden om zeemanschap en vindingrijkheid op een hoger plan te brengen"

Het schip loopt goed, maar al gauw blijkt "in de fraaie, officieel voorgeschreven stroomvretende navigatielantaarn, de Noordzee vrijelijk rond te klotsen, met als gevolg elektrolyse en kortsluiting". Demontage en reparatie op "het wippende voorschip is een torment". Als de volgende nacht de accu's leeg zijn en als we de motor laten draaien en er geen stroom komt, weigert Gerda terecht zo verder te zeilen". Er is meer mis, want: "onze voorraad vlees-in-blik blijkt te bestaan uit vleesafval met peper of eigenlijk meer, peper met vleesafval". "Gelukkig snort Gerda in Cowes zeer eetbare vleesconserven op". Ook de problemen met de navigatie-verlichting worden opgelost. Ze hebben een mooie reis en "meestal is het aardig bezeild". Op de Azoren kan Kees aanmonsteren op een Nederlandse coaster die zijn zieke stuurman moet achterlaten, "de schipper heeft er wel zin in, maar bij de stuurvrouw zegeviert het gezonde verstand". Het echtpaar den Hartoog krijgt de Voorzittersprijs, de Journaalprijs en de Damesprijs voor 1970.

Met "Senta" denkt Kees een jacht te hebben waarmee hij zijn ambitie om zeer

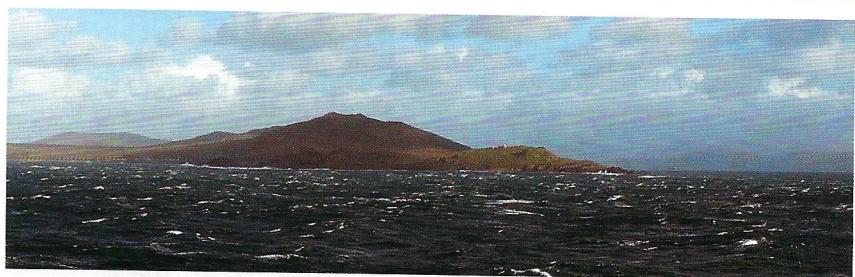
grote tochten te maken kan vervullen, in 1971 zeilt hij er mee naar IJsland in 1972 naar Groenland. "De reden waarom een hardwerkende plattelandsarts zijn hele vakantie besteedt aan het moeizaam bereiken van een zeer afgelegen bestemming, is ook hemzelf niet altijd even duidelijk", maar volgens den Hartoog verschaft het "dezelfde voldoening als een lange schaatstocht onder barre omstandigheden, of het zwemmen in de branding bij een stijve bries uit zee". Eigenlijk wilde hij in 1971 al naar Groenland, maar toen waren alle voor hem bereikbare havens nog bezet met zwaar pakij, zodat het bij IJsland moest blijven, maar in 1972 kon het wel, maar Gerda zag het niet zitten en "zij besluit terecht, dat dit wel wat teveel gevraagd is van een grootmoeder en dus moest ik alleen vertrekken. Niet gezellig maar wel leerzaam".

Het volgende jaar 1973 zijn de doelen wat bescheidener, "op verzoek van de bemanning tevens echtgenote en stuurvrouw" wordt het Noorwegen, Faroer, Schotland en het Caladonian Canal. "Het was leuk maar het verschaft niet helemaal de voldoening van een lange overtocht"

Onvoltooide Reis

In het verslag van de tocht in 1972 naar Groenland staat terloops de opmerking dat de huid van "Senta", "tussen de spanten was ingedeukt". Blijkbaar was er bij de bouw niet verwacht dat het schip aan

Kaap Hoorn

Kaap de Goede Hoop

extreme omstandigheden zou worden blootgesteld. Maar bij den Hartoog was geen twijfel ontstaan aan de geschiktheid van "Senta" voor een wereldomzeiling, want dat was de bedoeling van den Hartoog voor 1974 en wel om Kaap de Goede Hoop en terug rond Kaap Hoorn. Enkele honderden mijlen ten NW van Tristan da Cunha wordt "Senta" door een zeer zware storm "belopen" en de volgende dag waait er een orkaan uit het N en, terwijl het schip lenzend voor een kolossaal hoge zee en den Hartoog in de kajuit gedichten van C.S. Adema van Scheltema ligt te lezen, worden de "zetboorden in één klap uit de kajuitingang geslagen" en verandert de kajuit in een "kil moeras". Het lukt hem om het water uit de kajuit te krijgen en ook verder buitenboord te houden, maar er is "geen scheepsbouwkundige kennis nodig om te zien dat dit niet lang zo door kan gaan", dus besluit hij 1000 mijl ten ZZW van Kaapstad, om deze haven aan te lopen. Na overleg met zijn vrouw en deskundigen op scheepsbouwkundig gebied besluit den Hartoog terug te zeilen naar huis, want "het is onmogelijk de voor deze reis structureel te zwakke "Senta" voldoende te versterken". In 1975 zeilt den Hartoog met "Senta" nog eens naar Reykjavik, maar daarna neemt hij afscheid van het schip dat hem heeft teleurgesteld in zijn verwachtingen.

Met "Sentijn" rond de wereld.

De ambitie om rond de wereld te zeilen heeft den Hartoog echter niet opgegeven. In 1978 gaat een nieuw aluminium schip te water, "Sentijn" evenals "Senta" een ontwerp van Dick Koopmans, gebouwd bij Aluboot in Hindeloopen. Het schip is 12,70m lang met een waterlijn lengte van 9,90m, 3,30m breed en een waterverplaatsing van 12 ton. Het schip doet uiterlijk denken aan "Senta", maar het is volgens de bouwer Henk Borneman, zo "sterk als een tank" en dat bewijst het tijdens een

proefvaart als het een nachtelijke aanvaring krijgt met een vistrawler en daarbij slechts geringe schade oploopt. Na uitdeuken vertrekt den Hartoog voor de solotocht. De huisartsenpraktijk wordt waargenomen door zijn zoon en een neef. Hij zeilt naar Melbourne, waar tot zijn verassing Gerda op de kade staat om hem te verwelkomen. In 1979 zeilt den Hartoog om Kaap Hoorn terug naar Nederland. Op 10 februari 1979 rondt den Hartoog Kaap Hoorn, daar wordt "Sentijn" in zware zee plat geslagen, waarbij Kees een bekkenfractuur oploopt.

Melbourne

Evenals in 1978 bij de thuiskomst van Eilco Kasimier, zijn de kustzeilers van plan hem tegemoet te zeilen en hem zo een glorieuze intocht te bereiden. Ze verzamelen zich binnen de sluis van IJmuiden, maar als ze 's morgens ontwaken, ligt "Sentijn" al naast hen afgemeerd; geen drukte, geen gedoe, Kees is rond geweest, dat was zijn ambitie en hij heeft het gehaald.

Recordtijd

Den Hartoog blijkt overigens sneller rond de wereld te zijn gezeild, dan het op dat moment staande record van Sir Francis Chichester, die 272 dagen nodig had, exclusief een stop in Sydney. Kees den Hartoog deed er, exclusief een stop in Melbourne, 255 dagen over. Deze prestatie heeft weinig publiciteit gekregen; den Hartoog ging gewoon weer aan het werk in zijn praktijk in Broek in Waterland. Kees den Hartoog schreef zeer leesbare en leerzame verslagen over zijn tochten voor het Jaarboek van onze vereniging, maar van zijn tocht om de wereld heeft hij geen schriftelijk verslag gedaan. Voor de Kustzeilers heeft hij tijdens een winteravond in Emmeloord, voor een stampvolle zaal, verslag gedaan van zijn tocht. In de aankondiging werd aangegeven dat het verhaal gepaard zou gaan met "fraaie beelden", maar die had den Hartoog niet, "alleen water en nog eens water en daar is niets aan te zien". Het schip had zich goed gehouden, de windvaanstuurinrichting had beter gekund, daar had hij veel aan moeten repareren. Interessant was om te horen welke invloed zo'n eenzame tocht heeft op het psychische en lichamelijke functioneren van de solo-zeiler. Huisarts is een bij uitstek sociaal beroep en solozeilen is wel het andere uiterste. Hoe bleef hij op z'n eentje bij de les. Hij las veel, schooldde zich bij in zijn vak en vergrootte zijn culturele bagage. Ook vertelde hij over bijzondere ervaringen onderweg. Later sprak den Hartoog nog eens op een symposium van de Kustzeilers over lange afstandzeilen; samen met kustzeiler en solozeiler Dick Huges, ook medicus en Wytze van der Zee, solowedstrijdzeiler en architect van bijzondere gebouwen (o.a. Thialf) en voor die tijd extreme constructies. Dit leidde tot een interessante samenspraak. Den Hartoog is in 1983 op 65-jarige leeftijd met pensioen gegaan en daarna in Hindeloopen gaan wonen, waar hij het huis van Henk Borneman, de bouwer van "Sentijn", kon kopen, die zelf dicht bij zijn

Broek in Waterland

werf ging wonen. In dat huis hebben Kees en Gerda samen nog 23 jaar gewoond, alvorens naar een appartement in Wassenaar te verhuizen.

Kees en Gerda maakten later nog grote reizen; zo zeilden ze in 1986 samen naar de VS; ze hadden op de heenreis harde westenwinden en vier stormen en deden er 50 dagen over. Ook op de terugtocht zat het erg tegen, het woei voortdurend uit de verkeerde richting en tenslotte stormde het 8 dagen achtereen uit het Oosten. Gerda was tenslotte uitgeput en daarom besloot Kees 500 mijl ten W van Ierland het schip te verlaten en werden ze met moeite door de bemanning van een bulkcarrier van boord gehaald. "Sentijn" zeilde zonder bemanning verder en werd enkele weken later door vissers aan de westkust van Ierland binnengebracht; waarna Kees zoals hij het uitdrukte zijn schip moest "terugkopen". Kees sprak over

deze moeizaam verlopen tocht in 1987 nog eens voor de Kustzeilers, er kwam volgens het verslag in de Drietand "geen film, dia of zeekaart aan te pas, maar de kustzeilers hingen aan de lippen van deze bijzondere man". "Sentijn" is nog steeds in onze vereniging en er worden door haar tegenwoordige eigenaar, Jaap van der Velde nog altijd grote tochten mee gemaakt.

Victor de Bloq van Kuffeler stelde eens voor om aan Gerda de damesprijs toe te kennen als een soort "Oeuvreprijs" maar dat vond ze maar onzin, want ze was, volgens haar oordeel, alleen maar "meegevaren", voor de gezelligheid. Gerda den Hartoog van IJzerloo is in 2008 overleden en, zoals in de Drietand van december 2012 is vermeld, is Kees den Hartoog op 22 oktober op de hoge leeftijd van 94 jaar overleden en begraven in zijn dorp Broek in Waterland. ■

